

10.1.2025

EOAK/5182/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anu Lempiäinen

**TARKASTUS: KAAKKOIS-SUOMEN POLIISILAITOS, KOTKAN
POLIISIVANKILA 1.10.2024**

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anu Lempiäinen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

Osallistujat tarkastuskohteesta

Ylivartija

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

1.1 Tarkastuksesta

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat suorittivat oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä tarkastuksen Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen Kotkan poliisiaseman säilytystiloihin. Tarkastuksen tarkoitus oli selvittää säilytystilan olosuhteita ja vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumista.

Edellinen oikeusasiamiehen ennalta ilmoittamaton tarkastus Kotkan poliisiaseman säilytystiloihin tehtiin 4.7.2017 (EOAK/3855/2017).

Tarkastajat keskustelivat työvuorossa olleen ylivartijan kanssa, jonka jälkeen tilat tarkastettiin.

Poliisivankilaan oli tarkastushetkellä sijoitettuna yksi pidätetty henkilö.

1.2 Tarkastuskohteesta

Kotkan poliisiasema säilytystiloineen on otettu käyttöön 2017. Rakennuksessa oli käynnissä ikkunaremontti, koska ikkunat ovat vuotaneet alusta asti. Myös katto vuotaa ja sen remontti oli juuri alkamassa tarkastuspäivänä. Sisäilmaongelmia ei ollut havaittu, vaikka vettä oli tullut säilytystiloihin saakka, kuitenkin yksi säilytyshuone oli pois käytöstä vuotaneen veden vuoksi.

Poliisivankilassa on kahdeksan selliä päihtyneille ja 17 selliä rikosperusteisesti vapautensa menettäneille. Kaksi selleistä on tilavampia ns. inva-/perhesellejä. Tällaista isompaa selliä voidaan saadun tiedon mukaan käyttää esimerkiksi, jos ulkomaalaislain nojalla joudutaan säilyttämään perhettä. Peseytymistiloja on 3, ulkoilutiloja 2 ja lisäksi löytyy sumpputila, kuulustelutila ja tapaamistila.

Säilytyshuoneet samoin kuin muutkin tilat olivat yleisilmeeltään siistit.

Säilytystilan esimiehenä toimii komisario. Ylivartijan lisäksi säilytystilassa työskentelee viisi vartijaa, kaikki vakinaisessa virassa ja kaikki miehiä. Ylivartijan mukaan yksi vartijoista ei ole saanut poliisihallinnon vartijakoulutusta.

Säilytystilassa tapahtuu säännönmukaisesti yksinvartiointia öisin. Poliisimiehiä käytetään tuuraajina usein, jos on poistumia. Tähän tarkoitukseen käytetään nimettyjä ja perehdytettyjä poliisimiehiä, joita on 2–3 henkilöä kussakin kenttäryhmässä. Kouvolan poliisivankilassa on ylivartijan lisäksi kuusi vartijaa, joista yhtä voidaan käyttää lisäresurssina myös Kotkan poliisivankilassa.

Vapautensa menettäneille annetaan päivittäin mahdollisuus käydä suihkussa ja tätä myös aktiivisesti ehdotetaan tarpeen vaatiessa. Mahdollisuus ulkoiluun on tunti päivässä minkä lisäksi tarjotaan mahdollisuus käydä ulkona tupakoimassa aamupalan, lounaan ja päivällisen jälkeen tilanteen niin salliessa. Poliisivankilan tilat ovat muutoin savuttomat.

Ruoka tulee Leijona cateringilta ja tarjolla on kaksi lämmintä ruokaa sekä aamu- ja iltapala. Vapautensa menettäneiden käytössä on myös välipala-automaatti, josta voi ostaa juomia ja pientä suolaista tai makeaa. Poliisivankilassa on mahdollista pestä ja kuivattaa vaatteita. Saatavilla on myös varavaatteita, joita voidaan tarpeen vaatiessa antaa vapautensa menettäneiden käyttöön. Tiloista löytyy kirjasto, päivän lehdet on mahdollista hankkia ja selleissä on tv:n ja radion käyttömahdollisuus.

Yleisissä tiloissa ja poliisilakiperusteisesti kiinniotettujen selleissä on kameravalvonta.

Kotkassa ei ole selviämisasemaa eikä Kouvolan selviämisasema ylivartijan mukaan ota vastaan kotkalaisia asiakkaita. Tarkastuksella kuullun mukaan terveydenhuoltopalveluiden kanssa on Kotkassa ollut ongelmia päihtyneiden itsetuhoisten henkilöiden kohdalla, joita ei haluta pääsääntöisesti ottaa hoidettavaksi päihtymyksen takia.

2 TARKASTUSHAVAINNOT JA OIKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hän totesi niiden johdosta seuraavaa.

Tarkastuksella keskityttiin tiloihin tutustumisen lisäksi erityisesti vapautensa menettäneiden terveydenhuoltoon ja valvontaan. Muilta kuin jäljempänä kohdissa 2.1–2.3 mainituilta osin ei tullut ilmi oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttäviä seikkoja.

2.1 Terveydenhuolto

Säilytystilassa ei ole omaa lääkäriä tai sairaanhoitajaa. Akuuteissa tapauksissa paikalle soitetaan ensihoitoyksikkö, joka arvioi hoidon tarpeen.

Käytyjen keskusteluiden perusteella jäi epäselväksi, ilmoitetaanko kaikille säilöön otetuille automattisesti, että heillä on mahdollisuus käyttää omaa lääkäriä.

Euroopan kidutuksen vastainen komitea (CPT) on suosittanut parantamaan kaikissa säilytystiloissa lääkäriin pääsyä ja varmistamaan sairaanhoitajan säännölliset käynnit. **Oikeusasiamies suosittaa**, että poliisilaitos arvioisi ainakin sairaanhoitajan säännöllisten käyntien mahdollisuutta. Kaakkois-Suomen alueella Lappeenrannan poliisivankilassa on aloitettu kokeilu, jossa ensihoidon kenttäjohtajan kanssa sovitaan ensihoitajasta, joka tulee tarpeen vaatiessa antamaan terveydenhuollon palveluita vapautensa menettäneille. Sama menettely on ylivartijan mukaan tarkoitus myöhemmin ulottaa myös Kymenlaaksoon. Oikeusasiamies pitää edellä mainittua suunnitelmaa hyvänä.

Oikeusasiamies viittaa myös Poliisihallituksen ohjekirjeeseen, jossa poliisilaitoksia on muistutettu siitä, että kaikille vapautensa menettäneille tulee tulovaiheessa kertoa hänen oikeudestaan saada poliisiin järjestämän lääkärin luvalla omalla kustannuksella terveydenhoitoa säilytystiloissa (mikä perustuu poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 5 luvun 6 §:ään). Myös CPT on kiinnittänyt huomiota käynneillään siihen, että vapautensa menettäneelle tulee taata aito mahdollisuus päästä lääkärin tarkastettavaksi – ja jos hän haluaa, nimenomaan itse valitsemansa lääkärin tarkastettavaksi. Tarkastushavaintojen perusteella jäi epäselväksi, toteutuuko tämä käytännössä. **Oikeusasiamies toteaa** joka tapauksessa, että poliisilaitoksen tulisi huolehtia siitä, että tulovaiheessa annetaan vapautensa menettäneelle tieto mahdollisuudesta oman lääkärin käyttämiseen.

CPT on lisäksi edellyttänyt, että vapautensa menettäneelle tulee aina tehdä terveystarkastus 24 tunnin kuluessa saapumisesta poliisin säilytystiloihin. **Oikeusasiamies suosittaa**, että poliisin säilytystiloissa tavoiteltaisiin tilannetta, jossa kaikki yli vuorikauden säilössä olevat vapautensa menettäneet tapaavat terveydenhuollon ammattihenkilön. Tämä ei saadun tiedon mukaan käytännössä tällä hetkellä toteudu Kotkan säilytystilassa.

Ylivartijan mukaan kaikilta vapautensa menettäneiltä pyydetään suostumus terveystietojen käsittelyyn. Suostumus pyydetään suullisesti ja se kirjataan KIP-lomakkeelle. Vapautensa menettäneen lääkkeet hankitaan apteekista reseptin mukaan. Vartijat annostelevat lääkkeitä ja kirjaavat annetut lääkkeet lääkelistaan. Vartijat ja poliisivankilassa työskentelevät poliisit ovat saaneet lääkkeenjakkokoulutuksen. Opioidikorvaushoitolääkkeet haetaan K-klinikalta ja vartijat jakavat myös nämä lääkkeet vapautensa menettäneille. Ylimääräiset opioidikorvauslääkkeet palautetaan jollain aikavälillä K-klinikalle. Tarkastuksella jäi epäselväksi ovatko vartijat saaneet näiden huumausainelääkkeiden antamiseen erillistä koulutusta ja pidetäänkö lääkkeenantokoulutuksen saaneista rekisteriä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) on oikeusasiamiehelle antamassaan lausunnossa korostanut, että vartijoiden jakaessa lääkkeitä on potilasturvallisuuden varmistamiseksi syytä noudattaa Turvallinen lääkehoito -oppaassa (STM:n julkaisuja 2021:6) esitettyjä ohjeita lääkehoitoon kouluttamattoman henkilön osallistumisesta lääkehoidon toteuttamiseen. Tähän liittyy olennaisesti se, että vartijoiden tulee saada asianmukainen ja riittävä perehdytys tehtävään. Oppaan mukaan opioidikorvaushoito tulisi olla ensi sijassa terveydenhuollon ammattihenkilön vastuulla. Lääkehoitoon koulutetut vartijat antavat lääkkeitä valmiiksi jaetuista asiakas- tai potilaskohtaisista lääkedoseista. Lääkehoidon koulutuksen lisäksi lääkkeiden käsittely vartijan toimesta edellyttää perehdytystä ja osaamisen varmistamista, sillä lääkkeen antajan on aina tiedettävä ja tunnistettava antamansa lääkkeet ja niiden ominaisuudet. Erityistä tarkkuutta on oppaan mukaan noudatettava silloin, mm. kun kyseessä on huumausainelääke. Onkin suositeltavaa, että mm. huumausainelääkkeiden antaminen keskitettäisiin vain tietyille vartijoille, ja osaaminen varmistetaan erikseen lisäkoulutuksen ja perehdytyksen jälkeen.

Oikeusasiamies suositaa, että poliisilaitos varmistaa vartijoiden lääkkeenjakkokoulutuksen kattavuuden myös huumausainelääkkeiden osalta.

Kuva: Lääkekaappi

Lääkkeet säilytetään huoneessa, jossa on kulunvalvonta ja sinne pääsevät ainoastaan vartijat ja vankilassa tuuraavat poliisimiehet. Lääkekaappi oli kuitenkin avoin ja siellä säilytettiin käsikauppalääkkeiden ohella vapautensa menettäneiden henkilökohtaiset lääkkeet – ilmeisesti mukaan lukien opioidikorvaushoitolääkkeet. Turvallinen lääkehoito -oppaan mukaan huumausainelääkkeet tulee säilyttää erillään muista lääkkeistä, erillisessä lukitussa kaapissa ja niistä tulee pitää kulutusseurantaa. Näihin lääkkeisiin tulisi olla pääsy ainoastaan niillä henkilöillä, jotka ovat oikeutettuja käsittelemään huumausainelääkkeitä.

Oikeusasiamies kehottaa poliisilaitosta hankkimaan erillisen lukitun kaapin huumausainelääkkeille ja huolehtimaan niiden asianmukaisesta kulutusseurannasta ja hävittämisestä.

Ylivartijan mukaan säilytystilassa ei ollut voimassa olevaa lääkehoitosuunnitelmaa.

Oppaassa todetaan muun muassa, että jokaisessa lääkehoitoa toteuttavassa yksikössä tulee olla lääkehoitosuunnitelma, joka vastaa sisällöltään sen lääkehoitoa toteuttavan yksikön tarpeita, missä sitä käytännössä toteutetaan.

Oikeusasiamies suosittaa, että poliisilaitos laatii säilytystiloja koskevan lääkehoitosuunnitelman, joka saatetaan koko valvontahenkilökunnan tietoon ja että henkilöstö perehdytetään sen sisältöön.

2.2 Päätöksenteko omaisuuden haltuun antamisesta

Tarkastuksen perusteella jäi jossain määrin epäselväksi, onko henkilökunta täysin tietoinen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa tarkoitettuun päätöksentekoon liittyvistä toimenpiteistä, ja siitä mistä tarvittavat lomakkeet löytyvät. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvussa säädetään omaisuuden haltuun antamisesta ja lain 17 luvussa säädetään lain nojalla tehdyistä päätöksistä, joihin vapautensa menettäneellä on muutoksenhakuoikeus.

Oikeusasiamies suosittaa poliisilaitosta varmistamaan, että poliisivankilan henkilökunta hallitsee lainsäädännön edellyttämät päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyt ja että niihin liittyvät lomakkeet ovat helposti löydettävissä.

2.3 Yksityisyyden suoja kameravalvotuissa selleissä

Poliisivankilassa on kameravalvonta poliisilain perusteella kiinniotettujen selleissä sekä yleisissä tiloissa. Kamerat ovat tarkkoja ja niissä olevan zoomausominaisuuden avulla vapautensa menettäneitä voidaan tarkkailla tehokkaasti.

Kameravalvotuissa selleissä valvontakameran näkymä WC- istuimiin oli teknisesti sumennettu. Kuitenkin sumennuksen ala oli niin pieni, ettei se riittävästi suojannut vapautensa menettäneen yksityisyyttä.

Oikeusasiamies toteaa, että laillisuusvalvontakäytännössä on edellytetty, että kameravalvottujen säilytystilojen kameranäkymä tulee rajoittaa niin, että vapautensa menettäneen yksityisyydensuoja WC:tä käytettäessä turvataan. Tämä on mahdollista toteuttaa säilytysturvallisuuden vaarantumatta. Myös Poliisihallitus on ohjaukskirjeessään POL-217-41566 edellyttänyt WC-asioinnin yksityisyyden turvaamista.

2.4 Vapaudenmenetysten kirjaamisesta

Tarkastuksen jälkeen poliisilaitos toimitti säilytystilan kiinnioton kirjaamislomakkeet (KIP) ajalta 9.- 31.8.2024. Tuona aikana vapautensa menettäneitä oli säilytetty poliisilain nojalla 31, rikosperusteisesti 26 ja yksi henkilö virka-apuna (oikeuteen tuonti).

Asiakirjoista todettiin, että kiinniotot oli pääsääntöisesti perusteltu riittävän kattavasti, joskin niissä oli vaihtelevuutta. Myös lain edellyttämistä ilmoituksista tehdyissä kirjauksissa oli vaihtelevuutta ja ne olivat osin melko puutteellisia. Lisäksi kirjausten kattavuuteen liittyviä huomioita tehtiin seuraavasti. Yhdessä kiinnioton kirjaamislomakkeessa (- - -) ei ollut merkitty vapauden menetyksen päättymisaikaa lainkaan. Erään alaikäisen vapauden menetyksiin liittyvissä kirjauksissa - - - ja - - -, ei ollut kirjausta siitä oliko asiasta ilmoitettu putkalain 2 luvun 2 §:n 4 momentin mukaisesti huoltajalle.

Oikeusasiamies kehottaa poliisilaitosta kiinnittämään huomiota kiinnioton kirjaamislomakkeen lain edellyttämien kirjausten riittävään kattavuuteen.

Tiedoksi

Poliisihallitus